

TOERISTISCHE ROUTES ALS REGIONALE HEFBOOM

Een toeristische route kan aanleiding geven tot regionale ontwikkeling en cohesie. Hoe ontwikkelen bestemmingsmanagers, binnen het gefragmenteerde landschap van toerisme, en met respect voor de eigenheid van de regio, een sociaal en ruimtelijk inclusief product?

Je kan er niet omheen, in Europa zit het wandel- en fietstoerisme in de lift. Crossfietsen, gravelbikes, e-bikes, noem maar op, ze vliegen als zoete broodjes over de toonbank. Allerlei organisaties willen met het ontwikkelen van kwalitatieve, al dan niet thematische, routes inspelen op deze trend. Investeren in routetoerisme heeft immers meerdere sociale en ruimtelijke voordelen. Het is een duurzaam toeristisch product dat een breed publiek kan aanspreken. Ook bundelen routes verscheidene producten en geven zo de mogelijkheid aan kleinere attracties om een groot publiek aan te trekken. De economische voordelen van toerisme worden door de route gespreid in ruimte en mogelijk ook in tijd. Bovendien lopen routes vaak over administratieve grenzen heen en kunnen zo grensoverschrijdende samenwerking stimuleren. Tenslotte kan de route tevens dienst doen als wandelpad.

Met name voor rurale gebieden is investeren in routetoerisme interessant. Het platteland heeft immers een natuurlijke aantrekkingskracht voor wandelaars en fietsers. Investeren in toerisme kan regionale ongelijkheid beter balanceren en biedt de mogelijkheid om het economische landschap te diversifiëren.

Meer dan een lint door het landschap

In beleidsverklaringen rond toeristische ontwikkeling zien we vaak de intentie een product te ontwikkelen dat een hefboom kan zijn voor regionale ontwikkeling. Maar bij de concrete uitwerking ligt de focus vaak op marktwaarde, branding, groei en de veronderstelling dat de economische voordelen zich vervolgens eerlijk verspreiden over de regio. Om daadwerkelijk een hefboom te zijn voor regionale ontwikkeling moet deze bekeken worden in de ruimere sociale, economische en politieke context van de regio en de manier waarop het product aansluiting vindt bij de bestaande ontwikkelingsprocessen. Zo niet, dan dreigt het gevaar dat een toename van toeristische activiteit sociale ongelijkheid net in de hand werkt en de lasten en de lusten ongelijk verdeeld worden. Om te vermijden dat de route zich ontwikkelt in een sociaal en ruimtelijk vacuüm, is het aangewezen om alle actoren die direct of indirect binnen de invloedssfeer van de route liggen, al in de conceptfase te betrekken en samen te brengen in een netwerk. Dit vraagt om een doorgedreven participatief, co-creatief traject dat niet eindigt bij de oplevering van de route. Om een blijvend

kwalitatief product en een doorwerking van het hefboomeffect te garanderen, moet de borging en financiering op lange termijn al ingecalculereerd worden in de conceptfase. Routes worden vaak ontwikkeld door een bovenlokale entiteit, soms zelfs met Europese projectfinanciering, waarbij grensoverschrijdende samenwerking dikwijls het uitgangspunt is. Deze samenwerking verdwijnt echter vaak zodra de fondsen opgedroogd zijn.

Het Fruitspoor in Haspengouw

Als voorbeeld nemen we de ontsluiting van het Fruitspoor in de regio Haspengouw. Haspengouw ligt in het zuiden van Belgisch Limburg, telt 15 gemeentes en heeft een rijke geschiedenis die teruggaat tot de Romeinse tijd. Van elke periode zijn er relikwieën in het landschap terug te vinden. De regio heeft haar rijkdom te danken aan de vruchtbare leemgrond, die momenteel voornamelijk vorm geeft aan fruitteelt. Haspengouw is dan ook onlosmakelijk verbonden met fruit en fruitbeleving en trekt, met name tijdens de bloesemperiode, veel dagjestoeristen aan. Het 'Fruitspoor' is een belangrijk landschapsrelict uit de industriële hoogdagen. Het is een treinspoor dat omgevormd werd tot een fietsroute en samen met 'de Romeinse weg' zal deze een fietslus vormen doorheen de regio. De ontwikkeling en promotie van de route ligt bij de bovenregionale toeristische organisatie Visit Limburg. Het project 'Fruitroute door het terroir van Haspengouw' moet een hefboom zijn voor meer welvaart en betere levenskwaliteit voor de bewoners. Haspengouw is als toeristische regio al sterk ontwikkeld en op de belangrijkste trekpleisters is er, op hoogdagen, sprake van overtoerisme. De ontsluiting van de route, geënt op gastronomie en fruitbeleving eerder dan enkel bloesem, heeft het potentieel om het aantal bezoekers te spreiden doorheen het jaar. De promotie rond de route zal ongetwijfeld méér toerisme aantrekken en bijkomende inkomsten genereren in de bestaande horeca gelegenheden rond de route. Echter, deze concentreren zich met name in de stedelijke kernen terwijl de overlast zich voornamelijk in de landelijke gebieden situeert. Daarenboven verbindt de route de bestaande trekpleisters die al erg onder druk staan en worden enkel de drie gemeenten waar de route passeert actief betrokken. Visit Limburg behartigt de belangen van de gehele provincie maar op regionaal niveau is er geen structurele samenwerking rond toerisme. In het verleden werden toeristische routes die over de gemeentegrenzen heen liepen in samspraak onderhouden, maar deze samenwerking biedt onvoldoende kader voor een meer intensieve samenwerking op lange termijn. Om een inclusief en collaboratief ontwikkelingsproces rond de route te creëren is er nood aan een legitiem platform op regionaal niveau dat de belangen van de regionale stakeholders behartigt en over de nodige fondsen beschikt om de route op lange termijn te waarborgen. Binnen de regio Haspengouw is inzake toeristische ontwikkeling evenwel onvoldoende kritische massa en cohesie onder de beleidsmakers om een project zoals het 'Fruitspoor' op touw te zetten. Men kan erkennen dat een dergelijk initiatief van een drijvende kracht als Visit Limburg moet komen, maar zonder doorgedreven participatief en inclusief traject dat al in de conceptfase van het project start, zal de route ook geen hefboom zijn om tot deze regionale samenwerking te komen. Het gevaar dat de samenwerking uiteenvalt zodra de route door Visit Limburg losgelaten wordt, is reëel. De route op zich, als lint door het landschap, heeft allicht onvoldoende potentieel tot regionale hefbomen, daarom kreeg de route een bijkomende thematische invulling, met name om het lokaal ondernemerschap te stimuleren. Het thema gastronomie vindt aansluiting met de 'terroir' van Haspengouw, of alles wat de vruchtbare grond te bieden heeft. De bezoeker kan in de lokale horeca proeven wat hij op zijn fiets gezien heeft. Commercieel gezien is dat een waardevolle beslissing: het proeven van de lokale gastronomie is een groeiende trend en bovendien worden de lokale horeca en voedselproductie aan elkaar gelinkt en wordt het lokaal ondernemerschap gestimuleerd. Er liggen echter grote uitdagingen

in het praktisch uitrollen van een netwerk rond korte ketens. Zowel voor de producenten, die voorzien zijn op productie voor export, als de horeca, die de winstmarge hoog wil houden en garantie wil over de continuïteit en kwaliteit van de geleverde producten. Hier liggen kansen tot regionale hefbomen maar het project heeft onvoldoende spankracht om andere sectoren duurzaam te betrekken. Hieruit blijkt weer dat de vorming van en aansluiting met regionaal ingebedde netwerken essentieel is.

Commercieel uitgangspunt

Het spreekt voor zich dat het weinig zin heeft een route te ontwikkelen die geen aanleiding geeft tot een verhoging van de toeristische marktwaarde van de regio. Als de route geen bijkomende inkomsten genereert is de hefboomwerking immers erg laag. Toch is het van belang om bij de ontsluiting van de route niet enkel de commerciële waarde in te schatten. Hoe meer lokale actoren aansluiting vinden bij de route, hoe groter de kans dat de middelen, die de regionale economie binnen komen via toerisme, ook in deze economie blijven. Bovendien kan de samenwerking omtrent de route regionale cohesie in de hand werken. Om lokale actoren te motiveren om in samenwerkingsverband vorm te geven aan de route is een gevoel van 'eigenaarschap' essentieel. Bestemmingsmanagers worden hier geconfronteerd met een 'kip-of-het-ei' situatie. Enerzijds hebben zij het lokale netwerk nodig om een product te creëren dat aanleiding geeft tot regionale hefbomen en anderzijds hebben zij een product nodig om het vertrouwen tot samenwerking te initiëren. Om dit te vermijden krijgt de route idealiter vorm in de schoot van bestaande, gevestigde, lokale samenwerkingsstructuren die ook na oplevering de legitimiteit en middelen ontvangen om de route op lange termijn te waarborgen. Haspengouw ontvangt mogelijk in 2023 van de Vlaamse overheid een erkenning als landschapspark. Dit is een erkenning voor de landschapskwaliteit en de verschillende functies, zoals onder andere toerisme, binnen de regio. Deze benoeming zou een neutraal en legitiem kader kunnen bieden dat ook een langetermijnperspectief biedt aan de netwerken rond toerisme die hierbinnen gevormd worden.

Literatuurselectie

- Keyim, P. (2018) Tourism Collaborative Governance and Rural Community Development in Finland: The Case of Vuonionslahti. *Journal of Travel Research* 57, nr. 4, pp. 483–494.
- Nyaupane, G. P., & Poudel, S. (2011) Linkages among biodiversity, livelihood, and tourism. *Annals of Tourism Research* 38, nr. 4, pp. 1344–1366. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.03.006>
- Saarinen, J. (2003) The regional economics of tourism in northern Finland: The socio-economic implications of recent tourism development and future possibilities for regional development. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 3, nr. 2, pp. 91–113. <https://doi.org/10.1080/15022250310001927>
- Saxena, G., Clark, G., Oliver, T., & Illbery, B. (2007). Conceptualizing integrated rural tourism. *Tourism Geographies* 9, nr. 4, pp. 347–370. <https://doi.org/10.1080/14616680701647527>
- Stoffelen, A. (2018). Tourism trails as tools for cross-border integration: A best practice case study of the Vennbahn cycling route. *Annals of Tourism Research* 73, pp. 91–102. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2018.09.008>

Karin Beckers (karin.beckers@kuleuven.be) is master in het Toerisme en verbonden aan KU Leuven als coördinator van het Leuven Convention Bureau.